

rozhovor

epravo.cz

Petr Toman:

„Advokacie je v určitém
historickém zlomu“

Mlčenlivost advokáta je největší výsadou klienta, kterou mu stát pro jeho obhajobu poskytuje, a současně mu ji pod různými záminkami postupně bere, říká v rozhovoru pro EPRAVO.CZ Magazine **JUDr. Petr Toman**.

Advokacie v roce 2017. Jak byste popsal její situaci?

Střídavě oblačno, blíží se bouře. Myslím si, že je advokacie v určitém historickém zlomu, v němž se vyskytovala naposledy v roce 1990. Uvidíme, jak se její podání zvládnout.

Z čeho tak usuzujete?

Překotné změny ve společnosti vyvolávají i zásadní změny v advokacii. Mění se dosavadní způsob výkonu advokacie: místo pošty máme mail, místo papírů datové soubory, místo osobních schůzek vedeme skypové konference a někteří advokáti mají své kancelářské stoly v nákupních centrech. Rozhodnutí soudů nám už nechodí poštou, ale datovou schránkou. My ovšem nečekáme ani na to a online sledujeme insolvenční a jiné rejstříky. A vedle toho máme starý zákon o advokacii a hlavně letitý Etický kodex, který byl jeho autorem ještě diktován sekretářce písaří na psacím stroji. K tomu všemu se nám mění zákony pod rukama takovou rychlostí, že nestihneme přečíst jejich seznam, natož se seznámit s jejich obsahem. Klienti však právem očekávají, že je známe.

To ale není vše. Každý advokát je podnikatel a čelí stejným problémům, jako jiní podnikatelé: kontrolní hlášení, blíží se elektronická evidence tržeb, nejasnosti kolem daňových předpisů, zákazy a příkazy, úprava každého nadechnutí nějakým předpisem a vydechnutí evropskou normou. Dochází k nejmásivnějšímu omezování svobody podnikatelů za posledních deset let.

A do třetice systémový útok na advokáty ze strany státní moci: trestní stíhání advokátů, jejich množící se odposlechy a dozorní prohlídky. Policii a státním zástup-

cům mnohdy postačuje průběžně odposlouchávat telefony a emaily toho, koho si vyberou, online si počkat, až něco provede, a to provede v dnešní době každý z nás, a potom si dojít k jeho advokátovi pro všechny dokumenty pěkně srovnané, v souladu s advokátními předpisy, v jeho advokátním spisu.

Nevidíte to moc černě?

Takový je můj pohled na současnou situaci, snažím se být realista. Poukazuji na jevy, které zde dříve nebyly a nyní se vyskytují stále častěji. Každý z nich sám o sobě by mohl být považován za exces jedince nebo přechodný jev, ale v tomto množství jde již o systémový problém, který je třeba řešit. Advokáti a s námi i mnozí jiní občané naší republiky jsou jako ty pověstné žáby hozené do studené vody, která se postupně zahřívá. Tu v zájmu naší bezpečnosti, tu v zájmu potrestání nějakého zločince, jindy k našemu všeobecnému blahu diktovanému politickými stranami, je nám ukrajována jedna svoboda za druhou a my to tolerujeme stejně, jako žába nevnímá zahřívající se vodu. Až se uvaří.

Jak na to reaguje Česká advokátní komora?

I pro ni je doba složitá. Nejprve si musí vyjasnit svoji pozici. Na jednu stranu je zákonem zřízenou organizací s veřejnoprávními povinnostmi, ale současně je organizací sdružující advokáty a advokátní koncipienty, jejichž zájmy by měla důrazně hájit. Trochu v tom nemá jasno. Chvilí je Dr. Jekyllem, chvíli panem Hydem. Tomu prvnímu náleží pochopení pro své členy a důraznost při hájení a prosazování jejich zájmů, tomu druhému naopak přisnost v rozhodování a loajalita ve vyjadřování. Komora podle mého názoru nemá dostatečně vyjasněné své postavení,

a proto se někteří advokáti domnívají, a já patřím mezi ně, že dostatečně nehájí jejich zájmy. A tím i zájmy těch skupin občanů, jejichž problémy jsou podobné těm našim.

K čemu to podle vás vede?

Začínají vznikat různé spolky mimo advokátní komoru. Vim, o čem mluvím. Unie obhájců, jejímž jsem zakládajícím členem, vznikla přesně z tohoto důvodu. Ale mimo ČAK existuje i Unie daňových poplatníků, Unie daňových poradců, Unie insolvenčních správců a zde všude působí advokáti. Advokáti v nich působící věnují činností pro tyto spolky svůj volný čas, svoji odbornou erudici a své osobní kontakty. Proč to vše nevěnují práci pro advokátní komoru, její výbory a jiné orgány? Je přeci škoda, aby o ně komora přicházela. Měla by jim dát větší prostor, nebyť až tak staromilsky veřejnoprávní a alespoň trochu otevřít dveře i více konfrontačním, chcete-li méně sterilním názorům. Každý advokát by měl mít větší možnost se na půdě komory prezentovat, hlásat svoje názory, i když se nebudou líbit. Když to tedy shrnu, chtěl bych, aby ČAK daleko více hájila zájmy svých advokátů a současně zůstala onou veřejnoprávní korporací, kterou dosud je.

Myslíte si, že je slučitelné, aby byla komora zároveň regulátorem a zároveň spolkem? Neměla by se změnit po německém vzoru, kde je čistě regulátorem a vedle ní existuje paralelní organizace, která řeší všechno ostatní?

To je příliš hypotetická otázka, protože my zde nemáme německý model a dlouho ho ani mít nebudeme. I sebestmírnější novelizace zákona o advokacii, kterou například nyní projednává Poslanecká sněmovna, vyvolává tolik odlišných názorů, že pro-

sazovat v této situaci jakýkoliv jiný model není možné. Buďme vděční za model, který máme, není špatný, a snažme se ho alespoň udržet, v lepším případě zdokonalovat. A na vaši otázku přímá odpověď: já si myslím, že to slučitelné je. Myslím si, že se dá velice přesně oddělit veřejnoprávní část činnosti advokátní komory, do níž patří zejména kárná řízení, od té soukromoprávní, tedy od důrazného hájení zájmů našich členů.

Při této příležitosti si vzpomínám na prohlídky advokátů u vstupu do soudních budov. To je něco tak nedůstojného stát pod bezpečnostním rámem ve vstupu do soudní budovy a sledovat kolem procházejícího státního zástupce, s nímž máte za chvíli sedět v soudní síni v rovném postavení. Mluví se o tom dlouho a stále žádná změna. Slyšel jsem, že už byly jakési oficiální debaty na toto téma, ale pak se objevil nějaký advokát, kterému při vstupní prohlídce našli zapomenutý nůž, a byl konec. No co, tak ho komora potrestá, ale to není důvod, aby X tisíc dalších advokátů bylo podrobováno nedůstojným prohlídkám. Copak státní zástupci s sebou nenosí nůž? To ovšem nevíme, protože je nikdo neprohlíží.

Sám říkáte, že se komora snažila s tím něco dělat, ale k tomu jsou přeci třeba dva: ještě vedení soudů?

Pochopitelně. Jsem rád, že se komora věcí zabývala. Ale musíme o krok dále: například informovat advokáty, kteří se odmítanou nedůstojnou prohlídkou podřídili a v důsledku toho nestihnout soudní jednání, že jejich postup nebude komora posuzovat jako kárné provinění.

Poslední týdny jsme zaznamenali mnoho pokusů o průlom do advokátní mlčenlivosti. Zmínil bych návrh novely daňového řádu, návrh novely zákona o bezpečnostní informační službě a návrh novely zákona o vojenském zpravodajství. Jak to vnímáte?

Mlčenlivost advokáta je největší výhodou klienta, kterou mu stát pro jeho obhajobu poskytuje. A současně mu ji touto formou pod různými záminkami postupně bere. Taková je však nálada ve společnosti, že advokát je spolupachatelem své-

ho klienta. Vzpomeňte těch novinových titulků, jak advokát protahuje soudní řízení nesmyslnými námitkami, návrhy důkazů, zpochybňováním obžaloby apod. Presumpce nevinu v dnešním mediálním světě již nikomu nic neříká. Nedávno jsem četl výsledek průzkumu agentury Median pro iDnes, kterého se zúčastnilo 1073 dotázaných. 45 % z dotázaných by odsoudilo k smrti nevinného člověka jen proto, aby neutekli spravedlnosti 4 pachatelé. To procento a ten závěr jsou pro mě naprosto nepřijatelné, ale bohužel reálné. Kladu si otázku, kolik z těch respondentů ochotných odsoudit nevinného člověka k smrti pracuje v justici?

Mám ale i jednu poznámku do vlastních řad: i někteří advokáti přestali v poslední době vnímat hranici mezi nimi a klientem. Snaha vyhovět klientovi, vydělat nějaké peníze občas zastře zdravý úsudek. Někteří se tak skutečně stali spolupachatelé svých klientů a udělali medvědí službu všem ostatním, kteří se spolupachatelé nestali a stát nechtějí. Toho rychle využila druhá strana, případ jednotlivců zobecnila a už jsou v tom všichni. Když se advokát stane spolupachatelem svého klienta, je to tvrdá rána do vazů všem ostatním advokátům, protože se na jeho případu začne tvořit judikatura. V zájmu jeho příkladného odsouzení se ohne judikatura a ta platí další desítky let. To, jak jsou v poslední době přerukována zákonná ustanovení o advokátní mlčenlivosti, o důvěrnosti komunikace mezi klientem a obhájcem, o podmínkách domovních prohlídek a odposlechů, a to bohužel i Ústavním soudem, je velice špatné.

Proslýchá se, že budete kandidovat do představenstva České advokátní komory. Co bude Vaším volebním tématem?

Dostal jsem nabídku od bývalého předsedy ČAK JUDr. Vladimíra Jirouska, abych spolu s ním a v jeho týmu kandidoval do představenstva ČAK. S pokorou jsem ji přijal. Pravdou je, že moje dlouholetá práce pro advokátní komoru začala právě v době, kdy byl JUDr. Jirousek předsedou, a já se stal členem výboru pro vnější vztahy. Na jednom z jednání výboru jsme spolu vedli vcelku otevřenou diskusi, při níž jsem vytýkal advokátní komoře, že je nám advokátům více

policajtem, než obhájcem, a že vedle kárných postihů by se nás také měla důrazně zastávat. A na to konto vznikl v roce 2006 Výbor pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů. Nejprve mu předsedal JUDr. Tomáš Sokol, nyní Mgr. Marek Nespala. Řešených případů bohužel neubývá a všechny dokreslují situaci, o které jsem mluvil na počátku našeho rozhovoru. Za sebe jsem rád, že jsem stál u zrodu tohoto výboru a že v něm mohu po celých deset let pracovat.

Současně jste dlouholetým předsedou redakce Bulletinu advokacie.

Již od roku 2006. Je to skvělý časopis s šedesátiletou tradicí, která zavazuje. Právě k oslavě šedesátého výročí vzniku Bulletinu advokacie mi ČAK umožnila připravit a vydat knihu vzpomínek předlistopadových advokátů s názvem Nestoři české advokacie. Na chvíli se ze mě stal spisovatel. Absolvoval jsem dvě desítky úžasných setkání s advokátkami a advokáty, kteří nastoupili do advokacie v padesátých či šedesátých letech minulého století a vzpomínali na svá advokátská léta. Dvěma nejstaršími bylo v loňském roce 90 let. Úžasní lidé, moc rád jsem je poznal. A hlavně skvělá propagace činnosti advokacie. Snad právě proto mi JUDr. Jirousek místo ve svém týmu nabídl. Konkrétně oblast vnějších vztahů advokacie.

Jste zakladatelem Unie obhájců, která za chvíli oslaví druhé narozeniny, povedl se tento projekt a naplnil očekávání otců zakladatelů?

Jestliže jsem před chvílí vyslovil radost a pochlubil se svým podílem na vzniku Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, tak vznik Unie obhájců považuji za druhý velký úspěch. Byl to nápad Mgr. Lukáše Trojana a já se stal v roce 2015 jedním ze sedmi zakládajících členů Unie a členem jejího prezidia. Neměl bych být nafoukaný, ale tady mohu upřímně říct, že jsem na činnost Unie obhájců opravdu pyšný. Podařilo se nám oslovit více jak sto kolegů advokátů, kteří se stali našimi členy, kteří se mezi sebou dělí o své zkušenosti, účastní se odborných konferencí, pomáhají s přípravou stanovisek apod. S žádostí o podporu se na nás obracejí i advokáti, kteří nejsou našimi členy, a to je velká důvěra. Tím, že ne-

jsme vázáni nějakými pouty veřejnoprávního omezení, tak jsme v našich stanoviscích vždycky velice otevření a velice upřímní, na některé až moc. Ale stále platí to, co jsem říkal před chvílí: naším cílem by mělo být, aby už nebylo třeba mít Unii obhájců ani jiné spolky, aby jejich práci vykonávala Česká advokátní komora, a aby volný čas a erudici advokátů využívala ve větší míře advokátní komora. Ale k tomu je ještě hodně daleko.

Vnímá státní zastupitelství Unii obhájců jako partnera k diskusi?

Na to neumím odpovědět. Reakce krátce po založení byla poněkud hysterická, trošičku uražená, protože nás označili za nějaký spolek, se kterým se přeci nebudou bavit. Na druhou stranu tady Unie již druhým rokem působí, vyjadřuje se k odborným problémům, pořádá odborné konfe-

rence a vydává stanoviska k palčivým problémům trestního práva. Novináři se na ně ptají nejen nás, ale i státních zástupců, a tím pádem je nutí se k nim vyjadřovat. Dokonce i Ministerstvo spravedlnosti nám občas pošle návrh zákona k vyjádření, probíhá i spolupráce s ústavněprávním výborem Poslanecké sněmovny apod. Státní zástupci se zúčastňují i odborných konferencí, které pořádáme, ty probíhají v dobré kolegiální atmosféře. Tak se domnívám, že přes počáteční přezíravé reakce nás vzali na vědomí, i když mají v zásadě na mnoho otázek zcela odlišné odpovědi.

Před pár týdny Unie obhájců podala poprvé trestní oznámení. Týkalo se nezákonných odposlechů telefonních hovorů mezi obviněným a jejich obhájci. Jaký je aktuální vývoj v této věci, jestli o tom můžete hovořit?

Vše, co se děje, již bylo mediálně prezentováno. Rád bych ale zdůraznil, že vůbec není podstatné, že Unie obhájců podala poprvé trestní oznámení. Zásadní je, co nás k tak zásadnímu kroku přimělo? Zjistili jsme, že i přes výslovné znění trestního řádu byl orgán činný v trestním řízení odposloucháván hovor obhájce s klientem. To je tak strašlivé porušení zákona, že nešlo dělat nic jiného. Touto formou jsme chtěli zdůraznit, k jakému zásadnímu porušení zákona došlo, jakou drzost si někdo dovolil. A když už si to troufl, tak že mu to ani nepřišlo hloupé a důkazy o tom nechal v trestním spisu. Tak jsem nyní hodně zvědavý, jak bude naše trestní oznámení vyřízeno.

Pojďme zpátky ke komoře. V čem byste chtěl zlepšit její činnost?

O některých oblastech jsem již hovořil. V oblasti vnějších vztahů bych chtěl, aby

byla samozřejmě jiná, řekl bych revoluční. Jak jste se díval na vztah poslance – advokáta k advokacii jako takové?

No právě proto, že o tom něco vím. Od roku 1984, kdy jsem se stal advokátním koncipientem, jsem nikdy nepřestal být advokátem tělem i duší. To platilo i v době mého dvouletého působení v politice. Ale i jiní to tak měli: JUDr. Dagmar Burešová, JUDr. Jiří Novák, JUDr. Karel Čermák, JUDr. Pavel Němec, mnozí poslanci a senátoři. Takže zpět k Vaší otázce: měli bychom se pokusit vztahy s advokáty ve veřejných místech pěstovat a snažit se, aby advokacii pomáhali nebo jí alespoň neškodili.

Nejde ale jen o advokáty. Před chvílí jsem zmiňoval výsledky průzkumu agentury Median. Jak je možné, že 45% našich občanů je ochotno popravit nevinného? Obávám se, že by jim nevadilo, kdyby mezi nimi byl i obhájce. Odpověď je jednoduchá: nikdo jim nevysvětluje základní zásady spravedlivého trestního řízení, zásadu presumpce neviny a roli obhájce v demokratickém státě. Jedna hodina ve škole rozhodně nestačí. Musí se toho tedy aktivně ujmout advokátní komora. Ta sice provádí mnohá odborná školení, ale pouze pro své členy, ne pro veřejnost. Asi to nebude populární názor, ale nic jiného nám nezbude, jestliže chceme, aby nám veřejnost porozuměla a pochopila, že jednoho dne, možná už zítra, může jít i o ně. ●

Autor: Miroslav Chochola

Foto: Lukáš Bíba

komora poskytovala svým členům větší odbornou podporu, než dosud činí, a současně od nich získávala více podnětů k vlastní činnosti než dosud. Tištěný a zejména online Bulletin advokacie jsou platformami, které nejsou ještě dostatečně využity, a to je škoda. Komunikují jednostranně, jistě by je šlo využít i k vzájemné komunikaci jako interní sociální síti. Také se mi zdá, že komora nemá nejlepší vztahy s advokáty, kteří začali působit ve veřejných funkcích, a to je škoda.

Nevím, čím to je, dokonce si myslím, že za to mohou spíše oni politici než komora. Chtěl bych zjistit, co se odehrává v hlavách advokátů, kteří dostanou veřejnou funkci, a najednou zapomenou, že jsou stále advokáty, byť s pozastavenou činností, a přestanou hájit zájmy advokacie.

Konec konců v dobách dávno minulých jste i Vy byl poslancem tehdy ještě Federálního shromáždění. Doba